

Reactie op wetsvoorstel

“Wet verbetering beschikbaarheid zorg voor jeugdigen”

De regering wil dat alle kinderen gezond en veilig opgroeien, hun talenten ontwikkelen en naar vermogen participeren in de samenleving. Ouders en de omgeving van het gezin zoals school, burens en sportclubs hebben hierin een primaire rol. De overheid komt in beeld als dit niet vanzelf of niet goed gaat en faciliteert daartoe een jeugdstelsel en ondersteuning, zorg en veiligheid. Deze inzet vloeit mede voort uit het VN-Verdrag betreffende de rechten van het kind (IRVK).

Eind 2019 rapporteerde de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) dat kwetsbare kinderen in Nederland, ondanks alle inspanningen van professionals, aanbieders en gemeenten, onvoldoende worden beschermd. Vooral ‘de politiek’ werd gewezen op haar verantwoordelijkheden. En het antwoord van ‘de politiek’ betreft een wetsvoorstel voor een aanpassing van het jeugdstelsel. De vraag die speelt is of deze aanpassing ertoe leidt dat kwetsbare kinderen beter worden beschermd?

Wij, de associatie voor jeugd, een vereniging bestaande uit bestuurders vanuit het hele jeugddomein, delen hierop graag onze visie.

Niet alle kinderen en gezinnen hebben dezelfde vragen

De omstandigheden waarin kinderen opgroeien zijn zeer uiteenlopend. Van kinderen en gezinnen die nauwelijks of slechts met ‘lichte’ ontwikkelings- en opvoedkundige uitdagingen worstelen tot kinderen en gezinnen in zeer kwetsbare situaties die worstelen met grote uitdagingen op verschillende leefgebieden. Juist daarom is het van belang om vanuit het perspectief van het kind en zijn/haar gezin te onderzoeken wat nodig is. Hoe ingewikkelder de uitdaging waar een gezin mee worstelt, hoe meer (hoog)specialistische expertise vaak nodig is.

Wij ondersteunen de beweging om zoveel mogelijk hulp en ondersteuning lokaal aan te bieden en juist op lokaal niveau te zorgen voor een stevige basis. Tegelijkertijd zijn wij ervan overtuigd dat bepaalde specialistische inzet enkel (boven)regionaal georganiseerd kan worden. De wetswijziging kan helpend zijn in het garanderen van de beschikbaarheid van deze specialistische expertise. In de uitwerking van deze wet naar de praktijk is het cruciaal dat we alert zijn op het gegeven dat het kind en zijn/haar leefwereld altijd het vertrekpunt is van de hulp en ondersteuning die geboden wordt. Dit betekent dat de verbinding tussen de lokaal werkende partijen en het lokale beleid onlosmakelijk verbonden zijn met de inzet van (hoog)specialistische partijen en het regionale beleid. De mate waarin het ons lukt om daadwerkelijk te transformeren is sterk afhankelijk van de kwaliteit en verbondenheid tussen deze partijen en tussen het lokale en regionale beleid.

Een paradigma shift: van jeugdzorg naar zorg voor jeugd

Uit het onderzoek van de IGJ en de Inspectie Justitie en Veiligheid (IJV) blijkt dat kinderen met jeugdbeschermingsmaatregelen en kinderen die gebruik maken van gespecialiseerde jeugdhulp opgroeien in gezinnen waarbij vooral de problematiek van ouders in het oog springt. Vaak is sprake van een combinatie van problemen op het gebied van huisvesting, schulden en (geestelijke) problematiek bij en/of een (verstandelijke) beperking van ouders, met als gevolg kwetsbare kinderen. Het beschermen van kwetsbare kinderen vraagt derhalve een gezinsgerichte, integrale aanpak waarin sprake is van een nauwe samenwerking tussen verschillende (gespecialiseerde) disciplines. De focus op jeugdzorg leidt ons af van datgene waar het eigenlijk om zou moeten gaan: de zorg voor jeugd. Wij pleiten daarom voor een paradigma shift: van jeugdzorg naar zorg voor jeugd, met de leefwereld van het kind als vertrekpunt. Het gaat hierbij verder dan de jeugdige en zijn/haar ouders. Juist als het gaat om kinderen die opgroeien in achterstandssituaties waarbij in de omgeving waarin zij opgroeien sprake is van onder andere armoede, schulden, criminaliteit, zwart werken en een zwakke gezondheid is er collectief wat nodig. Zijn wij als maatschappij bereid hier wat aan te doen?

Het voorliggend wetsvoorstel leidt tot een verandering van het jeugdstelsel. Het is maar zeer de vraag of de voorgestelde wetwijzigingen leiden tot de benodigde integrale en collectieve benadering van de zorg voor jeugd. Wij pleiten er derhalve voor dat allereerst wordt vastgelegd vanuit welk (systemisch) perspectief we de jeugdzorg, of wat ons betreft de zorg voor jeugd, benaderen. Pas vanuit dit perspectief kan bepaald worden wat nodig is.

Samen (net)werken

Met het gezin en zijn omgeving als vertrekpunt, zijn afspraken over samenwerking en hoe gezamenlijk verantwoordelijkheid kan worden genomen voor het beschermen van kwetsbare kinderen onontbeerlijk. Zicht op de maatschappelijke opgaven en welke expertise wanneer en waar nodig zijn om deze te realiseren zijn nodig voor een efficiënte besteding van de schaarse gemeenschapsmiddelen. Daar is geen verandering van het stelsel voor nodig, tenminste niet meteen, maar doelcongruent gedrag van leiders; zowel politieke en ambtelijke bestuurders en managers, als ook van bestuurders en managers van organisaties die betrokken zijn bij deze gezinnen. En dit gaat breder dan enkel de 'jeugdzorg'. De problematiek van deze gezinnen laat zich immers niet vangen in segmenten of domeinen.

Data-gestuurd werken

Er is zicht nodig op de problematiek die speelt in de buurt, wijk, stad en regio. Door de data die beschikbaar is te koppelen en te benutten, wordt zicht verkregen op de maatschappelijke opgaven waarvoor we staan. Alleen dan kunnen we de kennis, expertise en interventies die beschikbaar zijn meer doelgericht inzetten. Specialistische kennis kan veel eerder dan nu het geval is benut worden om zodoende escalatie van problemen te voorkomen. Want is het niet gek dat we de problemen waar gezinnen mee worstelen vaak al kunnen voorspellen, maar dat we blijven wachten tot deze gezinnen zich met een 'hulpvraag' melden?

Een voorbeeld: Intergenerationele overdracht van zowel positieve als negatieve patronen is een welbekend fenomeen. Zouden we niet kunnen inzetten op het normaliseren van het gesprek met (toekomstige) ouders over intergenerationele overdracht? Zodat zij zelf de kans krijgen om de keuze te maken welke patronen zij willen vasthouden en welke patronen zij liever (met ondersteuning) zouden willen doorbreken?

Norm voor Opdrachtgeverschap versus stelselwijziging

Zeker als het gaat om de zorg en ondersteuning aan kwetsbare gezinnen zijn integrale, lokale én regionale samenwerking een noodzaak. De continuïteit van de zorg en ondersteuning die nodig zijn vormen een voorwaarde om kinderen die opgroeien in deze gezinnen kansrijk te laten opgroeien. De Norm voor Opdrachtgeverschap zoals opgesteld door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) laat zien dat ook gemeenten het belang zien van stabiele regionale samenwerking en sterker gemeentelijk opdrachtgeverschap. Een belangrijk deel van de wijzigingen die nu voorgesteld worden als het gaat om 'versterken van de regionale samenwerking' zijn in deze norm opgenomen. Voordeel van deze norm is dat deze is ontwikkeld door de gemeenten zelf. Wanneer het ons lukt om ons aan deze norm te houden en hierin congruent te denken en handelen, dan is een wets- en daarmee stelselwijziging mogelijk overbodig.

Tegelijkertijd zien wij in de praktijk dat het voor gemeenten vaak lastig is om doelcongruent te blijven handelen en overeenstemming te bereiken over de wijze waarop zij (gezamenlijk) invulling geven aan hun rol als opdrachtgever. Zeker omdat betrokken bestuurders / wethouders, allemaal in eerste instantie verantwoording moeten afleggen aan hun gemeenteraad. De financiële positie van de gemeente, de wijze waarop de gemeenteraad hierop toeziet en de mate waarin bestuurders, wethouders en de gemeenteraad kennis hebben van de problematiek die speelt zijn belangrijke factoren die van invloed zijn op de mate waarin bestuurders en wethouders doelcongruent (kunnen) blijven.

Tot slot: de inkoop

In het wetsvoorstel wordt getracht de problematiek van de inkoop van specialistische jeugdhulp, indien nodig, voor de specialistische aanbieders eenvoudiger te maken. (boven)regionale samenwerking en inkoop is een van de oplossingsrichtingen die nodig zijn. Echter in de praktijk blijkt dat de marktwerking die nu bedoeld of onbedoeld in de jeugd sector is ontstaan samenwerking bemoeilijkt. Ook blijkt de financieringssystematiek een belangrijk sturingsinstrument, waarbij een P*Q-financiering de inzet op transformatie bemoeilijkt. De wetswijziging biedt hiervoor geen oplossing. In de praktijk blijkt echter wel dat juist deze twee elementen belangrijke sleutels vormen voor de mate van succes van de stelselwijziging en de door iedereen gewenste transformatie.